

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ЗАХИСТУ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

**КЛОЧКОВА Вікторія Віталіївна - студентка другого року навчання магістратури юридичного інституту Київського міжнародного університету
DOI 10.32782/NP.2022.2.18**

За результатами дослідження теми статті було визначено, що втрата інформації з обмеженим доступом тягне за собою негативні наслідки у вигляді завдання шкоди як державним, так і суспільним інтересам; проаналізовано загальні положення про кримінальну відповідальність як вид юридичної відповідальності, а також обґрунтовано, що банківська таємниця є незалежною категорією кримінально-правової охорони та є самостійним об'єктом складу кримінальних правопорушень, передбаченого статтями 231 та 232 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: «кримінальна відповідальність», «банківська таємниця», «кримінальне правопорушення», «судова практика», «розголошення банківської таємниці», «банк».

Актуальність теми

Інформація з кожним роком набуває значущості, а її втрата може створювати не тільки загрозу державним, а й суспільним інтересам. Актуальність вислову «хто володіє інформацією – той володіє світом» не втрачається ніколи. Витік або втрата таких відомостей завдає шкоди банкам, їх клієнтам, суб'єктам господарювання, а крім того, має негативні наслідки для окремих груп населення. Усвідомлюючи суспільну небезпечність, шкідливість та винуватість у скоєнні таких дій, норми права передбачають притягнення до відповідальності за розголошення банківської таємниці.

Питання кримінальної відповідальності за порушення зберігання банківської таємниці досліджували такі науковці? як: Д. Гетманцев, Н. Демчук, Ю. Дмитренко, В. Дяченко, А. Марущак, О. Радутний, Г. Сандюк, Є. Свірідов, А. Плешаков, А. Сирота, М. Старинський, М. Сібільов, О. Рудюк, Н. Шукліна, Р. Яковенко, В. Тімашов та ін.

Метою статті є визначити важливість кримінальної відповідальності у банківській сфері серед інших видів юридичної відповідальності, набуття знань у сфері правозастосовної діяльності та специфіки розгляду справ у суді I інстанції.

Відповідно до мети публікації, було визначено **завдання** – з'ясування механізму притягнення до кримінальної відповідальності за порушення правил зберігання банківської таємниці за Кримінальним кодексом України.

Виклад основного матеріалу

Кримінальна відповідальність, будучи складним багатофункціональним феноменом, порівнюючи з іншими видами юридичної відповідальності? виконує регулятивну, превентивну, каральну, відновлювальну та виховну функції. Крім того, правильне розуміння особливостей притягнення до кримінальної відповідальності дозволить уникати помилок у застосуванні їх правоохоронними органами і

судами, оскільки саме їх працівники безпосередньо втілюють у життя положення закону про кримінальну відповідальність, здійснюють його тлумачення, кримінально-правову кваліфікацію тощо. Тому не викликає сумнівів той факт, що постійне вдосконалення вітчизняного закону про кримінальну відповідальність сприятиме підвищенню рівня законодавчої техніки та правильному застосуванню кримінально-правових норм [1].

Кримінальна відповідальність настає за вчинення злочинів. Компетенцією притягнення до такого виду відповідальності наділений лише суд, а стосовно підозрюваного діє презумпція невинуватості. Кримінальна відповідальність – це обов'язок винної особи, яка вчинила злочин, понести призначене їй судом справедливе покарання у вигляді певних майнових, особистих, організаційних позбавлень. Кримінальне покарання насамперед повинно виконати превентивну та в певній мірі виховну функцію – у соціально бажаному напрямі вплинути на правопорушника, на певний час обмеживши його щодо вчинення інших злочинів? а також дати можливість усвідомити небезпечність власних вчинків, виправитися, сформувані мотиви правомірної поведінки. Крім того, особа, яка відбула кримінальне покарання, отримує судимість, що поза кримінальною відповідальністю обмежує її у реалізації певних категорій прав [7].

Між тим, ніхто не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності і засуджений за думки, переконання, бажання, настрої, спонукання, що не були виражені в конкретному акті суспільно небезпечної поведінки [4].

Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять банківську таємницю, та за розголошення банківської таємниці» від 16.12.2012 року посилює відповідальність у сфері збереження банківської таємниці від адміністративної до кримінальної. Таким чином, статтю 164-11 Кодексу України про адмі-

ністративні правопорушення було виключено, а статті 231 та 232 Кримінального кодексу України змінено та доповнено положенням про незаконне збирання або використання та розголошення банківської таємниці. Кримінальна відповідальність за порушення умов зберігання банківської таємниці відіграє не менш важливу роль серед інших кримінальних правопорушень Особливої частини Кримінального кодексу України. Вказані діяння розміщені в розділах кримінальних законів, які спрямовані на захист не стільки господарських інтересів підприємства, скільки на особисту таємницю особи, хоча б остання і мала пряме комерційне чи банківське значення [6; 10]

Аналізуючи вищезгадані кримінальні правопорушення, варто зазначити, що їх об'єктом є суспільні відносини у сфері охорони банківської таємниці. Додатковим об'єктом – право інтелектуальної власності.

Предметом таких кримінальних правопорушень є відомості, що становлять банківську таємницю.

Об'єктивна сторона злочину може виражатися у двох формах. Перша форма – дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять банківську таємницю. Друга – незаконне використання відомостей, що становлять банківську таємницю; наслідок – істотна шкода суб'єкту господарської діяльності та причинно-наслідковий зв'язок. Такий склад злочину є формально-матеріальним.

Стаття 231 Кримінального кодексу України встановлює відповідальність за будь-які дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять банківську таємницю, будь-яким незаконним способом. Наприклад, викрадення, підкуп, погрози або шантаж щодо осіб, що володіють банківською таємницею, чи їх близьких, перехоплення інформації в засобах зв'язку, незаконне ознайомлення з документами або їх копіювання, використання технічних засобів для підслуховування, проникнення в комп'ютерні системи тощо. У будь-якому випадку вчинення таких дій у винної особи відсутні законні підстави для одержання відомостей [3; 4].

Щодо об'єктивної сторони, то вона полягає у діях, у процесі яких комерційна таємниця піддається розголошенню, а тим самим доводиться до відома сторонніх осіб (на практиці – хоча б однієї особи), та наслідках, що знаходять своє вираження у вигляді спричинення істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності. Необхідно зазначити, що вітчизняний законодавець вказує саме на спричинення шкоди суб'єкту господарської діяльності, а не конкретній фізичній особі – тобто власнику [8].

Суб'єктивна сторона виражена прямим умислом. Винна особа розуміє та усвідомлює, що розголошує банківську таємницю, бажає цього та припускає настання суспільно небезпечних наслідків.

Суб'єкт злочину – загальний: особа, яка досягла 16-річного віку і банківська таємниця стала відомою у зв'язку з професійною або службовою діяльністю. Це означає, що зазначені відомості були довірені особі або до них вона мала доступ під час здійснення професійних чи службових обов'язків. [3].

Потерпілими від злочинів проти встановленого порядку дотримання банківської таємниці можуть бути: банк, інші фінансові установи, клієнти, — юридичні, фізичні особи -підприємці, фізичні особи без такого статусу та їх представники [8].

Обов'язковою ознакою злочинів проти встановленого порядку дотримання банківської таємниці є спричинення ними істотної шкоди охоронюваним законом правам та законним інтересам суб'єкта підприємницької діяльності, тобто злочин вважається закінченим з моменту спричинення істотної шкоди. Істотна шкода є оцінною категорією, зміст якої не визначено в законодавстві, тобто такою, що визначається в межах судової дискреції (на розсуд суду) [9].

Аналізуючи судову практику, варто зазначити Вирок Снятинського районного суду Івано-Франківської області від 14.01.2014 року у справі № 361/1158/13-к, де судом було встановлено, що ОСОБА_1 вчинив злочин, передбачений ст. 231 КК України, оскільки здійснив умисні дії,

спрямовані на отримання відомостей, що становлять банківську таємницю, з метою розголошення та іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, що спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності за наступних обставин: ОСОБА_1, діючи всупереч положенням кримінального законодавства та Закону України «Про банки і банківську діяльність», у силу своїх посадових обов'язків, маючи доступ до інформації щодо клієнтів ПАТ КБ «ПриватБанк», яка стала відомою банку під час їх обслуговування і яка є банківською таємницею і зберігається в комп'ютерах, автоматизованих системах, комп'ютерних мережах, з метою подальшого вчинення злочинів, пов'язаних із заволодінням чужим майном - грошовими коштами клієнтів банку, шляхом обману та зловживання довірою у вересні 2012 року отримав вказані відомості, які перекопіював на інформаційний носій та незаконно зберігав для подальшого використання.

ОСОБА_1, переслідуючи корисливий мотив, маючи в користуванні відомості, які відповідно до ст. 60 Закону України «Про банки та банківську діяльність» становлять банківську таємницю, а саме: про анкетні дані клієнтів ПАТ КБ «Приватбанк», зокрема про їх стать, вік, номери мобільних телефонів, з метою незаконного заволодіння грошовими коштами з кредитних карток клієнтів, шляхом обману та зловживання довірою, з використанням електронно-обчислювальної техніки, запропонував раніше знайомому ОСОБА_2 вчинити злочини, що полягають у знятті грошових коштів з рахунків клієнтів банків. ОСОБА_2, з метою особистого збагачення, на цю пропозицію ОСОБА_1 погодився і в такий спосіб вступив з ним у попередню змову, спрямовану на вчинення злочинів, пов'язаних із шахрайством та використанням відомостей, що становлять банківську таємницю.

У судовому засіданні свідки стверджували, що за результатами службового розслідування, проведеними адміністрацією ПАТ КБ «ПриватБанк», встановлено, що ОСОБА_1 незакон-

но зберігав інформацію, яка становить банківську таємницю.

Вказаними діями ОСОБА_1 та ОСОБА_2 вчинили злочини, що передбачені: ч. 2 ст. 28 КК України - ч. 3 ст. 190 КК України; ч. 2 ст. 28 КК України, ч. 2 ст. 15 КК України - ч. 3 ст. 190 КК України; ч. 2 ст. 28 - ст. 231 КК України.

Своїми умисними діями за зазначених у цьому вирокі суду обставин ОСОБА_1, ОСОБА_2, незаконно використовували відомості, що становлять банківську таємницю, чим спричинили істотну шкоду ПАТ КБ «ПриватБанк», що полягала у завданні шкоди репутації та довірі до ПАТ КБ «ПриватБанк».

Своїми умисними діями за зазначених у цьому вирокі суду обставин обвинувачений ОСОБА_1 вчинив умисне розголошення банківської таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, тобто злочин, передбачений ст. 232 КК України. Істотність шкоди суб'єкту господарської діяльності полягає в завданні шкоди репутації ПАТ КБ «ПриватБанк» як надійної кредитно-фінансової установи.

При призначенні покарання обвинуваченому ОСОБА_1 суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину та особу обвинуваченого, який задовільно характеризується за місцем проживання, при вчиненні окремих злочинів виконував функцію організатора злочинів, організував схему здійснення шахрайств та під час роботи в ПАТ «ПриватБанк» скопіював інформацію, необхідну для вчинення злочинів; відповідно до показань ОСОБА_2 перешкоджав йому в припиненні вчинення злочинів шляхом погроз викрити його правоохоронним органам.

Насамкінець, суд визнав ОСОБА_1 винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 28 КК України ст. 231 КК України по епізоду щодо збирання з метою використання і використання відомостей,

що становлять банківську таємницю, та призначити йому покарання у виді штрафу в сумі 51000 гривень; ч. 3 ст. 28, ст. 231 КК України та призначити йому покарання у виді штрафу в сумі 68000 гривень; ст. 232 КК України та призначити йому покарання у виді штрафу в розмірі 34000 гривень з позбавленням права обіймати посади в банківських та кредитних установах, пов'язаних з доступом до банківської таємниці строком на 2 роки 6 місяців. Також суд засудив ОСОБА_2 за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 28 КК України ст. 231 КК України, та на підставі ст. 69 КК України призначив йому покарання нижче від найнижчої межі у виді штрафу в сумі 39100 гривень; ч. 3 ст. 28 - ст. 231 КК України та на підставі ст. 69 КК України призначити йому покарання нижче від найнижчої межі у виді штрафу в сумі 38250 гривень. [2; 4; 5].

Висновки

Таким чином, кримінальна відповідальність у сфері банківської таємниці є досить дієвим інструментом впливу на злочинця. Застосування покарань за такі діяння повинно також здійснювати вагомий профілактичний вплив для уникнення вчинення кримінальних правопорушень у банківській сфері.

Література

1. Богатирьов І., Савченко А. Кримінальна відповідальність як сучасна проблема кримінального права України. *Підприємство, господарство і право*. 2016. №2. С. 133–137.
2. Вирок Снятинського районного суду Івано-Франківської області від 17 січня 2014 року, судова справа № 353/1158/13-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/38664039> (дата звернення: 16.01.2022)
3. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Тація, В. Пшонки, В. Борисова, В. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Х. : Право, 2013. 1040 с.

SUMMARY

According to the research of the topic of the article, it was determined that the loss of information with limited access entails negative consequences in the form of damage to both state and public interests; analyzed the general provisions on criminal liability as a type of legal liability, and substantiated that banking secrecy is an independent category of criminal law protection and is an independent object of criminal offenses under Articles 231 and 232 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: «criminal liability», «banking secrecy», «criminal offense», «case law», «disclosure of bank dungeon», «bank».

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 16.01.2022)

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідаль-

ності за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять банківську таємницю, та за розголошення банківської таємниці: Закон України від 16.12.2004 р. № 2252-VI. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2252-15#Text> (дата звернення: 16.01.2022)

7. Теорія держави і права: навч. посіб. для підгот. фахівців з інформ. безпеки; за заг. ред. Л. Стрельбицької. Київ. Кондор-Видавництво. 2016. 332 с.

8. Титомер Є.В. Банківська таємниця як об'єкт кримінально-правової охорони. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. С. 311–316.

9. Титомер Є.В. Характеристика шкоди у злочинах проти встановленого порядку дотримання банківської таємниці. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. № 47. С. 70–74.

10. Яковенко Р. Кримінальна відповідальність за розголошення комерційної або банківської таємниці за законодавством України та країн Європи: Порівняльно-правове дослідження. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. №1. С. 376–383.